

Adam Mateusz Suchecki, Józef Haczyński Tytoń i nowatorskie wyroby tytoniowe – konsekwencje zdrowotne i aspekty ekonomiczne

Blecher, E. (2015). Taxes on tobacco, alcohol and sugar sweetened beverages: Linkages and lesson learned. *Social Science and Medicine*, 136–137.

Burgillo, M., Romero-Jordán, D. i Sanz-Sanz, J.-F. (2019). Efficacy of the tobacco tax policy in the presence of product heterogeneity: A pseudo-panel approach applied to Spain. *Health Policy*, 1–8.

Czart Ciecierski, C., Cherukupalli, R. i Weresa, M. (2011). Ekonomiczne aspekty palenia tytoniu i opodatkowania wyrobów tytoniowych w Polsce. *International Union Against Tuberculosis and Lung Disease*.

Directives, Directive 2014/40/Eu Of The Parliament And Of The Council of April 2004 on the approximation of the laws, regulations and administrative provision of the sale of tobacco and related products and repealing Directive 2001/37/EC. *Official Journal of the European Union* 29.04.2014.

Encyklopedia PWN [online] (dostęp: 19.06.2020).

Falkowski, C.L. (2006). Addressing the Nicotin addiction. When is the right time? *Consuller*, „The Magazin for Addiction Profesional”, 4.

Florek, E. (1999). Skład chemiczny i kancerogeny dymu tytoniowego. *Alkoholizm i Narkomania*, 3(36).

Florek, E. (2006). Co tkwi w dymie? *Poradnik Aptekarski*, 6.

GUS (2016). Stan zdrowia ludności Polski w 2014 r., 98–99, tablice wyników VI/15-VI/20.

Haczyński, J. (2019). Medyczne podstawy uzależnień. W: J. Suchecka i J. Haczyński (red.), *Uzależnienia w świetle współczesnej ekonomii*. *Prometriq*.

Hegemajer, J., Malinowska, A., Poniatowski, G. i Śmietanka A. (2020). Wpływ produkcji wyrobów tytoniowych na gospodarkę polską. *CASE*.

Hu, T.W. i Mao, Z. (2002). Effects of cigarette tax on cigarette consumption and the Chinese economy. *Tobacco Control*, 11.

Jami, M., Kostova, D., Mbulo, L., Benjakul, S., Kengganpanich, M. i Andes, L. (2017). Changes in cigarette prices, affordability, and brand-tier consumption after a tobacco tax increase in Thailand: Evidence from the Global Adult Tobacco Surveys, 2009 and 2011. *Preventive Medicine*, 105.

Johnson, J.L., MacDonald, S., Reist, D. i Bahadori, K. (2006). Tobacco Reduction in the Context of Mental Illness and Addictions. A Review of the Evidence. *PHSA*. Pozyskano z <https://dspace.library.uvic.ca/bitstream/handle/1828/4800/Tobacco%20Reduction%20May%202006.pdf?sequence=1> (dostęp: 31.08.2020).

Katzman, B., Markowitz, S. i McGeary K.A. (2007). An empirical investigation of the social market for cigarettes. *Health Economics*, 16.

Kozaczka, D. (2006). Polityka publiczna jako proces. *Zoom Politikon*, 7, 323–341.

Le tabac et la COVID-19 – Ce que nous savons jusqu'à présent, Public Health Ontario, Synopsis, <https://www.publichealthontario.ca/-/media/documents/ncov/covid-wwksf/2020/08/what--we-know-tobacco-covid.pdf?la=fr> (dostęp: 10.08.2020).

Novotny, Th.E., Lum, K., Smith, E., Wang, V. i Barnes, R. (2009). Cigarettes Butts and the Case for an Environmental Policy on Hazardous Cigarette Waste. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 6.

Ogińska-Bulik, N. (2014). Uzależnienia behawioralne – czym są i skąd się biorą. *Świat Problemów*”, luty. Pozyskano z: <http://www.swiatproblemow.pl/uzaleznieniabehawioralne-czym-sa-i-skad-sie-biora> (dostęp: 2.08.2020).

Ogińska-Bulik, N. (2010). Uzależnienia od czynności. Mity czy rzeczywistość? Poznań: Wydawnictwo UAM.

Starek, A. i Podolak, I. (2009). Rakotwórcze działanie dymu tytoniowego. *Roczniki Polskiego Zakładu Higieny*, 60(4).

Suchecky, A.M. (2019). Współczesne trendy w polityce publicznej – wybrane aspekty. W: J. Suchecka i J. Haczyński (red.), *Uzależnienia w świetle współczesnej ekonomii*. Prometrium.

Surde, A.J. (2012). *Analiza ekonomiczna w polityce publicznej*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.

Surdej, A. (2011). *Nowoczesne państwo a gospodarka rynkowa*. Instytut Obywatelski.

Szymański, F.M., Kuna, P., Płatek, A.E., Kowalik, R., Gotlib, J. i Filipiak, K.J. (2019). Produkty tytoniowe oparte na podgrzewaniu tytoniu (heat-not-burn) a zdrowie pacjentów – opinia grupy ekspertów. *Choroby Serca i Naczyń*, 16(2).

Ustawa o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych, Dz.U. z 1996 r., poz. 55.

Ustawa z dnia 13 lutego 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach służących realizacji ustawy budżetowej na rok 2020, Dz.U. z 2020 r., poz. 278.

Ustawa z dnia 6 grudnia 2008 r. o podatku akcyzowym, Dz.U. z 2009 r., Nr 3, poz. 11.

WHO (2009). Stan zagrożenia epidemią palenia tytoniu w Polsce. Pozyskano z: <http://sanepid.olsztyn.pl/oswiata/Raport-Stan-Zagrozenia-Epidemia-Paleni.pdf> (dostęp: 10.09.2020).

WHO (2014). Fact sheet on reduced ignition propensity (RIP) cigarettes, November. Pozyskano z: https://www.who.int/tobacco/industry/product_regulation/factsheetreducedignitionpropensitycigarettes/en/ (dostęp: 9.09.2020).

WHO (2017). WHO report on the global tobacco epidemic, 2017: monitoring tobacco use and prevention policies, <https://apps.who.int/iris/handle/10665/255874> (dostęp: 31.07.2020).

WHO (2019). WHO report on the global tobacco epidemic 2019: offer help to quit tobacco use, <https://www.who.int/publications/i/item/9789241516204> (dostęp: 21.07.2020).

WHO statement: Tobacco use and COVID-19, <https://www.who.int/news/item/11-05-2020-who--statement-tobacco-use-and-covid> (dostęp: 10.08.2020).

Zatoński, W. i Przewoźniak, K. (red.) (2002). Przeciwno Epidemii. Działania rządów a ekonomika ograniczania konsumpcji tytoniu. Wydawnictwo Medycyna Praktyczna.

Źródła internetowe

https://en.wikipedia.org/wiki/Provincial_Health_Services_Authority (dostęp: 31.08.2020).

<https://forsal.pl/artykuly/1415450,liczba-palaczy-wsrod-polakow-tendencje.html> (dostęp: 2.09.2020).

https://gis.gov.pl/wp-content/uploads/2019/10/MEN-i-GIS_Informacja-na-temat-zagro%C5%BCe%C5%84-dotycz%C4%85cych-e-papieros%C3%B3w.pdf (dostęp: 15.09.2020).

<https://imperial-tobacco.pl/imperial-tobacco/grupa-imperial-brands-plc/wyroby-tytoniowe/> (dostęp: 30.09.2020).

<https://kolumna24.pl/blog/news-zdrowie.nowatorskie.produkty.tytoniowe.takze.szkodza-2953.html> (dostęp: 12.06.2020).

https://pl.wikipedia.org/wiki/Dobra_spo%C5%84ecznie_niepo%C5%9B%C5%84ane (dostęp: 19.06.2020).

<https://tobacco.ucsf.edu/european-public-health-association-releases-comprehensive-datesummary-science-e-cigs> (dostęp: 27.10.2020).

<https://www.cdc.gov/nchs/data/icd/Chapter-22-new-vaping-code-FINAL3.pdf> (dostęp: 27.10.2020).

<https://www.cochranelibrary.com/cdsr/doi/10.1002/14651858.CD005231.pub3/full/pl> (dostęp: 10.09.2020).

https://www.who.int/fctc/reporting/WHO-FCTC-2018_global_progress_report.pdf (dostęp: 3.09.2020).

<https://www.who.int/tobacco/communications/statements/electronic-cigarettes-january-2017/en/> (dostęp: 15.09.2020).

Zofia Skrzypczak, Jadwiga Suchecka Spożycie alkoholu oraz jego konsekwencje zdrowotne i ekonomiczne

Bentzen, J. i Smith V. (2018). Structural Changes in the Consumption of Beer, Wine and Spirits in OECD Countries from 1961 to 2014. *Beverages*, 4(8). Pozyskano z www.mdpi.com/journal/beverages (dostęp: 23.02.2020).

Bogucki, M., Gierczyński, J. i Gryglewicz, J. (2013). Ekonomiczne aspekty skutków picia alkoholu w Europie i Polsce. Uczelnia Łazarskiego.

Classification of Individual Consumption, According to Purpose (COICOP) (2018). Department of Economic and Social Affairs, Statistics Division, ST/ESA/STAT/SER.M/99

Cortez-Pinto, H., Gouveia, M., dos Santos Pinheiro, L., Costa, J., Borges, M. i Vaz Carneiro, A. (2010). The burden of disease and the cost of illness attributable to alcohol drinking – results of a national study. *Alcoholism: Clinical and Experimental Research*, 34(8), 1442–9.

- Fudała, J. (2018). Bezpieczne picie alkoholu. *Medycyna Praktyczna dla Pacjenta*, 13.12.2018, <https://www.mp.pl/pacjent/psychiatria/uzaleznienia/69551,bezpieczne-picie-alkoholu> (dostęp: 7.12.2020).
- Jałowicki, P. i Surtel, I. (2017). Zróżnicowanie konsumpcji wyrobów alkoholowych w Europie. *Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu*, XIX(5).
- Johnston, M., Ludbrook, A. i Jaffray, M.A. (2012). Inequalities in the distribution of the costs of alcohol misuse in Scotland: a cost of illness study. *Alcohol and Alcoholism*, 47(6), 725–733.
- Klimkiewicz, A., Serafin, P. i Wojnar M. (2011). Czynniki ryzyka zachowań samobójczych u osób uzależnionych od alkoholu. *Psychiatria*, 8(1), 7–17. Pozyskano z: <https://journals.viamedica.pl/psychiatria/article/download/29095/23860> 2011 (dostęp: 10.12.2020).
- Matzopoulos, R., Truen, S., Bowman, B. i Corrigan, J. (2014). The cost of harmful alcohol use in South Africa. *South African Medical Journal*, 104(2), 127–132.
- Marmet, S., Rehm, J., Gmel, G., Frick, K. i Gmel, G. (2014). Alcohol-attributable mortality in Switzerland in 2011 – age-specific causes of death and impact of heavy versus non-heavy drinking. *Swiss Medical Weekly*, 20. <http://dx.doi.org/10.4414/smw.2014.13947>
- MESAS – NHS Health Scotland Monitoring and Evaluating Scotland’s Alcohol Strategy. Pozyskano z: <http://www.healthscotland.com/scotlands-health/evaluation/planning/MESAS.aspx> (dostęp: 28.05.2015).
- Rada Unii Europejskiej w sprawie strategii Wspólnoty w dziedzinie redukcji szkód wywołanych przez alkohol. Pozyskano z: <http://www.parpa.pl/index.php/alkohol-i-mlodzi-polacy/poradnik-dla-rodzicow> (dostęp: 7.12.2020).
- Rehm, J., Room, R., Monteiro, M., Gmel, G., Graham, K., Rehn, N. i in. (2004). Alcohol Use. W: M. Ezzati, A. Lopez, A. Rodgers, C. Murray (red.), *Comparative quantification of health risks. Global and regional burden of disease attributable to selected major risk factors*. WHO.
- Rehm, J., Patra, J., Gnam, W.H., Sarnocinska-Hart, A. i Popova, S. (2011). Avoidable cost of alcohol abuse in Canada. *European Addiction Research*, 17(2), 72–79.
- Ritchie, H. i Roser, M. (2020). Alcohol Consumption. Pozyskano z: <https://ourworldindata.org/alkohol-consumption>” (dostęp: 22.02.2020).
- Rocznik Statystyczny (2005, 2013, 2015, 2018, 2019). www.stat.gov.pl.
- Rosen, M., Miller, T.R. i Simon, M. (2008). The cost of alcohol in California. *Alcoholism: Clinical and Experimental Research*, 32(11), 1925–1936.
- Ryszkowski, A., Wojciechowska, A., Kopański, Z., Brukwicka, I., Lishchynskyy, Y. i Mazurek, M. (2015). Objawy i skutki nadużywania alkoholu. *Journal of Clinical Healthcare*, 1, 4–5.
- Sowa, B. (2018). Konsumpcja alkoholu w Polsce oraz jej społeczno-ekonomiczne skutki w latach 2001–2017. *Rynek-Społeczeństwo-Kultura*, 3(29), 29–33. Pozyskano z: <https://kwartalnikrsk.pl/Artykuły/RSK-3-2018/RSK-3-2018-Sowa-Konsumpcja-alkoholu-w-Polsce-skutki-spoeczno-ekonomiczne.pdf> (dostęp: 7.12.2020).
- Szymczak, A., Niškiewicz, I., Krela-Kaźmierczak, I. i Linke, K. (2009). Wpływ alkoholu na wybrane schorzenia przewodu pokarmowego. *Nowiny Lekarskie*, 78(3–4), 222–227.

United European Gastroenterology (2018). Pozyskano z:
<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5802682/> (dostęp: 7.12.2020).

Związek Przedsiębiorców i Pracodawców w Polsce (2014). Straty budżetu państwa z powodu błędów Ministerstwa Finansów. Raport Warszawa.

Akty prawne

Ustawa z dnia 21 listopada 2019 r. o zmianie ustawy o podatku akcyzowym (Dz.U. z 2019 r., poz. 2523).

Strony internetowe

apps.who.int/gho/data/node.main-euro.A.1039?lang=en&showonly=GISAH
<http://apps.who.int/gho/data/node.main.A1039?lang=en> (dostęp: 12.05.2019).

http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?query=BOOKMARK_DS-423035_QID_4DF157C8_UID_-3F171EB0&layout=UNIT,L,X,0;GEO,L,Y,0;COICOP,L,Z,0;TIME,C,Z,1;INDICATORS,C,Z,2;&zSelection=DS-423035INDICATORS_OBS_FLAG;DS-423035COICOP_CP021;DS-423035TIME,2017;&rankName1=INDICATORS_1_2_-_1_2&rankName2=COICOP_1_2_0_0&rankName3=TIME_1_0_0_0&rankName4=UNIT_1_2_0_0&rankName5=GEO_1_2_0_1&rStp=&cStp=&rDCh=&cDCh=&rDM=true&cDM=true&footnes=false&empty=false&wai=false&time_mode=ROLLING&time_most_recent=true&lang=EN&cfo=%23%23%23%2C%23%23%23.%23%23%23 (dostęp: 12.05.2020).

<https://www.centrumdobrejterapii.pl/materialy/profilaktyka-uzaleznienia-od-alkoholu/> (dostęp: 1.12.2020).

<https://www.mp.pl/poz/psychiatria/uzaleznienia/68124,czy-picie-alkoholu-zmniejsza-ryzykochoroby-sercowo-naczyniowej-2012> (dostęp: 10.12.2020).

<https://stopuzaleznieniom.pl/artykuly/fakty-o-alkoholu/skutki-picia-alkoholu-i-najnowsze-statystyki-dotyczące-spozycia-alkoholu-wsrod-polskiej-mlodziezy> (dostęp: 6.12.2020).

<http://www.wyhamujwpore.pl/index.php/dzialanie-alkoholu/limity-spozycia> (dostęp: 7.12.2020).

<https://www.gov.pl/web/finanse/sprawozdanie-roczne-za-2018> (dostęp: 7.10.2020).

<https://mf-arch2.mf.gov.pl/ministerstwo-finansow/dzialalnosc/finanse-publiczne/budzet-panstwa/wykonanie-budzetu-panstwa/sprawozdanie-z-wykonania-budzetu-panstwa-roczne/>
(dostęp: 7.10.2020).

Marta Donderska, Zuzanna Czudy, Milena Matuszczak, Józef Haczyński

Globalna epidemia otyłości i jej ekonomiczno-społeczne konsekwencje

Ananthapavan, J., Sacks, G., Moodie, M. i Carter, R. (2014). Economics of obesity – Learning from the past to contribute to a better future. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 11(4), 4007–4025. <https://doi.org/10.3390/IJERPH110404007>

Berger, N.A. (2018). Young Adult Cancer: Influence of the Obesity Pandemic. *Obesity*, 26, 641–650. <https://doi.org/10.1002/oby.22137>.

Boniecka, I., Szczygieł, B. i Paśnik, K. (2009). Selected lifestyle characteristic of patients with extreme obesity qualified for bariatric surgery. *Roczniki Państwowego Zakładu Higieny*, 60(3), 279–284.

Borak, J. (2011). Obesity and the workplace. *Occupational Medicine*, 61(4), 220–222.
<https://doi.org/10.1093/occmed/kqr030>.

Budzyński, A., Drapała, A., Gałązka-Sobotka, M., Gierczyński, J., Gryglewicz, J., Karczewicz, E., Kaska, Ł., Major, P., Paśnik, K., Stefaniak, T., Stepaniak, P., Śliwczyński, A. i Zalewska, A. (2020). Model kompleksowej opieki nad pacjentem chorym na otyłość olbrzymią leczoną chirurgicznie. *Uczelnia Łazarskiego*.

Chooi, Y.C., Ding, C. i Magkos, F. (2019). The epidemiology of obesity. *Metabolism*, 92, 6–10.
<https://doi.org/10.1016/j.metabol.2018.09.005>.

Colditz, G.A. i Dart, H. (2018). Epidemiology and Health and Economic Consequences of Obesity. W: T.A. Wadden i G.A. Bray (red.), *Handbook of Obesity Treatment Second Edition*. Guilford.

Danese, A. i Tan, M. (2013). Childhood maltreatment and obesity: systematic review and meta-analysis. <https://doi.org/10.1038/mp.2013.54>.

de Groot, P.C.M., Dekkers, O.M., Romijn, J.A., Dieben, S.W.M. i Helmerhorst, F.M. (2011). PCOS, coronary heart disease, stroke and the influence of obesity: a systematic review and meta-analysis. *Human Reproduction Update*, 17(4), 495–500. <https://doi.org/10.1093/humupd/dmr001>.

di Cesare, M., Sorić, M., Bovet, P., Miranda, J.J., Bhutta, Z., Stevens, G.A., Laxmaiah, A., Kengne, A.-P. i Bentham, J. (2019). The epidemiological burden of obesity in childhood: a worldwide epidemic requiring urgent action. *BMC Medicine*, 17(1), 212. <https://doi.org/10.1186/s12916-019-1449-8>.

Emdin, C.A., Khera, A.V., Natarajan, P., Klarin, D., Zekavat, S.M., Hsiao, A.J. i Kathiresan, S. (2017). Genetic Association of Waist-to-Hip Ratio With Cardiometabolic Traits, Type 2 Diabetes, and Coronary Heart Disease. *JAMA*, 317(6), 626. <https://doi.org/10.1001/jama.2016.21042>.

Finkelstein, E.A., Trogon, J.G., Cohen, J.W. i Dietz, W. (2009). Annual Medical Spending Attributable To Obesity: Payer-And Service-Specific Estimates. *Health Affairs*, 28(Supplement 1), w822–w831.
<https://doi.org/10.1377/hlthaff.28.5.w822>.

Gajewska, M., Goryński, P. i Wysocki, M. (2011). Otyłość i cukrzyca typu 2 jako główne przyczyny hospitalizacji w polskich szpitalach w 2008 roku. *Problemy Higieny i Epidemiologii*, 92(1), 132–136.

Hammond, R. i Levine, R. (2010). The economic impact of obesity in the United States. *Diabetes, Metabolic Syndrome and Obesity: Targets and Therapy*, 285.
<https://doi.org/10.2147/DMSOTT.S7384>.

Hill, J.O., Wyatt, H.R. i Peters, J.C. (2012). Energy Balance and Obesity. *Circulation*, 126(1), 126–132.
<https://doi.org/10.1161/CIRCULATIONAHA.111.087213>.

Holman, H.R. (2020). The Relation of the Chronic Disease Epidemic to the Health Care Crisis. *ACR Open Rheumatology*, 2(3), 167–173. <https://doi.org/10.1002/acr2.11114>.

Houck, M.M. i Speaker, P. (2020). Project FORESIGHT: A ten-year retrospective. *Forensic Science International: Synergy*, 2, 275–281. <https://doi.org/10.1016/j.fsisyn.2020.08.005>.

Jung, A. (2014). Obesity – a lifestyle disease. *Pediatrics i Medycyna Rodzinna*, 10(3), 226–232.
<https://doi.org/10.15557/PiMR.2014.0025>.

- Juruć, A. i Bogdański, P. (2010). Otyłość i co dalej? O psychologicznych konsekwencjach nadmiernej masy ciała. *Forum Zaburzeń Metabolicznych*, 1(4), 210–219.
- Kawalec, P., Kielar, M. i Pilc, A. (2006). Koszty leczenia cukrzycy typu 1 i 2 w Polsce. *Diabetologia Praktyczna*, 7(5), 287–294.
- Kawalec, P. i Pilc, A. (2006). Koszty pośrednie cukrzycy w Polsce. *Diabetologia Praktyczna*, 7(4), 211–215.
- Kędzior, A., Jakubek-Kipa, K., Brzuszek, M. i Mazur, A. (2017). Trendy w występowaniu nadwagi i otyłości u dzieci na świecie, w Europie i w Polsce. *Pediatric Endocrinology*, 16(1), 41–48.
<https://doi.org/10.18544/EP-01.16.01.1662>
- Kinalska, I., Popławska-Kita, A., Telejko, B., Kinalski, M. i Zonenberg, A. (2006). Obesity and carbohydrate metabolism. *Endokrynologia, Otyłość i Zaburzenia Przemiany Materii*, 2(3), 94–101.
<https://journals.viamedica.pl/eoizpm/article/view/26071>.
- Kułaga, Z., Grajda, A., Gurzkowska, B., Wojtyło, M., Gózdź, M. i Litwin, M. (2016). The prevalence of overweight and obesity among Polish school-aged children and adolescents. *Przeegląd Epidemiologiczny*, 70(4), 641–651.
- Larsson, S.C. i Wolk, A. (2006). Meat consumption and risk of colorectal cancer: A metaanalysis of prospective studies. *International Journal of Cancer*, 119(11), 2657–2664.
<https://doi.org/10.1002/ijc.22170>.
- Maggio, C.A. i Pi-Sunyer, F.X. (2003). Obesity and type 2 diabetes. *Endocrinology and Metabolism Clinics of North America*, 32(4), 805–822. [https://doi.org/10.1016/S0889-8529\(03\)00071-9](https://doi.org/10.1016/S0889-8529(03)00071-9).
- Malińska, M. (2013). Prezenteizm – zjawisko nieefektywnej obecności w pracy. *Medycyna Pracy*.
<https://doi.org/10.13075/mp.5893.2013.0037>.
- Monteiro, C.A., Moura, E.C., Conde, W.L. i Popkin, B.M. (2004). Socioeconomic status and obesity in adult populations of developing countries: a review. *Bulletin of the World Health Organization*, 82(12), 940–946. <https://doi.org/S0042-96862004001200011>.
- O'Brien, K.S., Latner, J.D., Ebner, D. i Hunter, J.A. (2013). Obesity discrimination: the role of physical appearance, personal ideology, and anti-fat prejudice. *International Journal of Obesity*, 37(3), 455–460. <https://doi.org/10.1038/ijo.2012.52>.
- Olszanecka-Glinianowicz, M. (2008). Depression – cause or result of obesity? *Endokrynologia, Otyłość i Zaburzenia Przemiany Materii*, 4(2), 78–85.
<https://journals.viamedica.pl/eoizpm/article/view/26040>.
- Ortega, F.B., Lavie, C.J. i Blair, S.N. (2016). Obesity and Cardiovascular Disease. *Circulation Research*, 118(11), 1752–1770. <https://doi.org/10.1161/CIRCRESAHA.115.306883>.
- Pan, L., Li, X., Feng, Y. i Hong, L. (2018). Psychological assessment of children and adolescents with obesity. *Journal of International Medical Research*, 46(1), 89–97.
<https://doi.org/10.1177/0300060517718733>.
- Przybylska, D., Kurowska, M. i Przybylski, P. (2012). Otyłość i nadwaga w populacji rozwojowej. *Hygeia Public Health*, 47(1), 28–35.
- Rand, C.S. i Macgregor, A.M. (1991). Successful weight loss following obesity surgery and the perceived liability of morbid obesity. *International Journal of Obesity*, 15(9), 577–579.

Renehan, A.G., Roberts, D.L. i Dive, C. (2008). Obesity and cancer: Pathophysiological and biological mechanisms. *Archives of Physiology and Biochemistry*, 114(1), 71–83.
<https://doi.org/10.1080/13813450801954303>.

Sahoo, K., Sahoo, B., Choudhury, A., Sofi, N., Kumar, R. i Bhadoria, A. (2015). Childhood obesity: causes and consequences. *Journal of Family Medicine and Primary Care*, 4(2), 187.
<https://doi.org/10.4103/2249-4863.154628>.

Spaeth, A.M., Dinges, D. i Goel, N. (2018). Sleep and obesity. W: A.T. Wadden i A. Bray George (red.), *Handbook of Obesity Treatment Second Edition* (second, pp. 123–136). Guilford.

Springer, M., Zaporowska-Stachowiak, I., Hoffmann, K., Markuszewski, L. i Bryl, W. (2019). Obesity – An expensive disease. *Hygeia Public Health*, 54(2), 88–91.

Stefan, N., Häring, H.-U., Hu, F.B. i Schulze, M.B. (2013). Metabolically healthy obesity: epidemiology, mechanisms, and clinical implications. *The Lancet Diabetes & Endocrinology*, 1(2), 152–162.
[https://doi.org/10.1016/S2213-8587\(13\)70062-7](https://doi.org/10.1016/S2213-8587(13)70062-7).

Stepaniak, U., Micek, A., Waśkiewicz, A., Bielecki, W., Drygas, W., Janion, M., Kozakiewicz, K., Niklas, A., Puch-Walczak, A. i Pająk, A. (2016). Prevalence of general and abdominal obesity and overweight among adults in Poland. Results of the WOBASZ II study (2013–2014) and comparison with the WOBASZ study (2003–2005). *Polish Archives of Internal Medicine*.
<https://doi.org/10.20452/pamw.3499>.

Strazzullo, P., D’Elia, L., Cairella, G., Garbagnati, F., Cappuccio, F.P. i Scalfi, L. (2010). Excess Body Weight and Incidence of Stroke. *Stroke*, 41(5). <https://doi.org/10.1161/STROKEAHA.109.576967>.

Sturm, R. i An, R. (2014). Obesity and economic environments. *CA: A Cancer Journal for Clinicians*, 64(5), 337–350. <https://doi.org/10.3322/caac.21237>.

Sutin, A.R. i Terracciano, A. (2013). Perceived Weight Discrimination and Obesity. *PLoS ONE*, 8(7), e70048. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0070048>.

Swinburn, B.A., Sacks, G., Hall, K.D., McPherson, K., Finegood, D.T., Moodie, M.L. i Gortmaker, S.L. (2011). The global obesity pandemic: shaped by global drivers and local environments. *The Lancet*, 378(9793), 804–814. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(11\)60813-1](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(11)60813-1).

Szymocha, M., Bryła, M. i Maniecka-Bryła, I. (2009). Epidemia otyłości w XXI wieku. *Zdrowie Publiczne/Polskie Towarzystwo Higieniczne*, 119, 207–212.

Światowa Organizacja Zdrowia (2020, April 1). Arkusz informacyjny z dnia 1 kwietnia 2020 r.
<https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/obesity-and-overweight>.

Topór-Mądry, R. (2011). Choroby przewlekłe. Obciążenie, jakość życia i konsekwencje ekonomiczne. *Zdrowie Publiczne i Zarządzanie*, 9(1). <https://www.ejournals.eu/Zdrowie-Publiczne-i-Zarządzanie/2011/Tom-9-zeszyt-1/art/1452/>.

Tremmel, M., Gerdtham, U.-G., Nilsson, P. i Saha, S. (2017). Economic Burden of Obesity: A Systematic Literature Review. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 14(4), 435. <https://doi.org/10.3390/ijerph14040435>.

Upadhyay, J., Farr, O., Perakakis, N., Ghaly, W. i Mantzoros, C. (2018). Obesity as a Disease. *Medical Clinics of North America*, 102(1), 13–33. <https://doi.org/10.1016/j.mcna.2017.08.004>.

Wang, Y., Beydoun, M.A., Min, J., Xue, H., Kaminsky, L.A. i Cheskin, L.J. (2020). Has the prevalence of overweight, obesity and central obesity levelled off in the United States? Trends, patterns, disparities, and future projections for the obesity epidemic. *International Journal of Epidemiology*, 49(3), 810–823. <https://doi.org/10.1093/ije/dyz273>.

Wang, Y.C., McPherson, K., Marsh, T., Gortmaker, S.L. i Brown, M. (2011). Health and economic burden of the projected obesity trends in the USA and the UK. *The Lancet*, 378(9793), 815–825. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(11\)60814-3](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(11)60814-3).

Wąsowski, M., Walicka, M. i Marcinowska-Suchowierska, E. (2013). Otyłość – definicja, epidemiologia, patogeneza. *Postępy Nauk Medycznych*, 26(4), 301–306.

Withrow, D. i Alter, D.A. (2011). The economic burden of obesity worldwide: a systematic review of the direct costs of obesity. *Obesity Reviews*, 12(2), 131–141. <https://doi.org/10.1111/j.1467-789X.2009.00712.x>.

Wojnarowska, B., Mazur, J., Kołowo, H. i Małkowska Agnieszka. (2006). Zdrowie, zachowania zdrowotne i środowisko społeczne młodzieży w krajach Unii Europejskiej, 2001/2002.

Zakład Epidemiologii Instytutu Matki i Dziecka, Wydział Pedagogiczny Uniwersytetu Warszawskiego.

Agnieszka Stasiewicz-Swinney Organizacje pacjentów a ochrona zdrowia w Polsce

Boon, W. i Broekgaarden, B. (2010). The role of patient advocacy organisations in neuromuscular disease R&D—the case of the Dutch neuromuscular disease association VSN. *Neuromuscular Disorders*, 2, 148–151.

Canadian Agency for Drugs and Technologies in Health (CADTH) (2014). About the Common Drug Review (2014). Ottawa.

Canadian Agency for Drugs and Technologies in Health (CADTH) (2014). Patient input. Ottawa.

Charycka, B. (2017). Organizacje Pacjentów w Polsce, Struktura, aktywności, potrzeby – Raport z Badań. Instytut Praw Pacjenta i Edukacji Zdrowotnej i Stowarzyszenie Klon/Jawor.

Davies, J.C. (1962). Toward a theory of revolution. *American Sociological Review*, 1, 5–19.

Dudek, H. (2013). Wpływ relatywnej deprawacji na subiektywne postrzeganie dochodów. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, 278.

European Commission (2011). Creation of a process for the exchange of knowledge between member states and European authorities on the scientific assessment of the clinical added value for orphan medicines. Reference: EAHC/2010/Health/05 ed. Executive Agency for Health and Consumers (EAHC). Brussels.

EURORDIS: Rare Diseases Europe/European Medicines Agency (EMA) (2013). Scientific advice/protocol assistance: experience and impact of patient involvement.

Gonzato, O. i Gronchi, A. (2019). The evolving role of patient advocates in rare cancers: opportunities and challenges. *Expert Review of Pharmacoeconomics & Outcomes Research*, 19(1), 1–3.

- Huyard, C. (2009). Who rules rare disease associations? A framework to understand their action. *Sociology of Health & Illness*, 31(7).
- Kelly, C. i Breinliger, S. (2012). *Psychology of collective action – identity, injustice and gender*. Taylor & Francis.
- Komlos, D. (2013). Focusing on patients in drug development. *Life Science Connect*. Pozyskano z: <http://lsconnect.thomsonreuters.com/patient-focused-drug-development/> (dostęp: 20.10.2020).
- Lawrenceville (2009). Germany— pharmaceutical. *International Society for Pharmacoeconomics and Outcomes Research (ISPOR)*.
- Mandeville, K. i in. (2019). Financial interests of patient organisations contributing to technology assessment at England's National Institute for Health and Care Excellence: policy review. *BMJ*, 364:k5300.
- Marek, T. (2014). Koncepcja relatywnej deprivacji jako uzasadnienie rewolucji społecznych i zachowań przestępczych. *Przełęcz Prawniczy Ekonomiczny i Społeczny*, 3.
- Mavris, M. i Le, C.Y. (2012). Involvement of patient organisations in research and development of orphan drugs for rare diseases in Europe. *Molecular Syndromology*, 3(5), 237–243.
- Menon, D. i in. (2015). Involving Patients in Reducing Decision Uncertainties Around Orphan and Ultra-Orphan Drugs: A rare opportunity? *Patient*, 8, 29–39.
- Musolino, C. i in. (2020). Global health activists' lessons on building social movements for Health for All. *International Journal for Equity in Health*, 19:116.
- Nowakowska, E. (2018). *Farmakoekonomika w zarządzaniu zasobami ochrony zdrowia*. Warszawa: Wolters Kluwer Polska.
- Olson, M. (1971). *The Logic of Collective Actions: Public Goods and Theory of Groups*. Harvard University Press.
- Parkinson, K. (2012). The involvement of patients in developing clinical guidelines [abstract]. *Orphanet Journal of Rare Diseases (Suppl. 2)*, 13.
- Stowarzyszenie Klon/Jawor (2018). *Kondycja organizacji pozarządowych*.
- Polich, G. (2012). Rare disease patient groups as clinical researchers. *Drug Discovery Today*, 17(3–4), 167–172.
- Pypops, U. (2012). Patient perspective on CT involvement: Are they listening to my needs? [abstract]. *Orphanet Journal of Rare Diseases*;7(Suppl 2), A39.
- Rabeharisoa, V. i in. (2014). From 'politics of numbers' to 'politics of singularisation': Patients' activism and engagement in research on rare diseases in France and Portugal. *BioSocieties*, 9, 194–217.
- Rose, L. i in. (2017). Patient Advocacy Organizations, Industry Finding and Conflicts of Interest. *JAMA Internal Medicine*, 177(3), 344–350.
- Runciman, W.G. (1966). *Relative deprivation and social justice – A study of attitudes to social inequality in 20th century*. London.

Terry, S.F. i Patrick-Lake, B. (2015). Hearing voices: FDA seeks advice from patients. *Science Translational Medicine*, 7(313), 313ed12.

US Food and Drug Administration (FDA) (2014). FAQs: who can be a patient representative? Silver Spring.

US Food and Drug Administration (FDA) (2012). FDA working with patients to explore benefit/risk: opportunities and challenges. Silver Spring.

Vicari, S. i Cappai, F. (2016). Health activism and the logic of connective action. A case study of rare disease patient organisations. *Information, Communication & Society*, 19(11), 1653–1671.

Young, A. i in. (2017). Exploring patient and family involvement in the lifecycle of an orphan drug: a scoping review. *Orphanet Journal of Rare Diseases*, 12: 188.

Zawada, A. i Andrzejczyk, Ł. (2013). Rola oceny technologii medycznych w refundacji leków w Polsce. *Zdrowie Publiczne i Zarządzanie*, 11(1), 28–34.

Zoller, H.M. (2005). Health Activism: Communication Theory and Action for Social Change. *Communication Theory*, 15(4).

Akty Prawne

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności organizacji pożytku publicznego i o wolontariacie (art. 3 ust. 2).

Ustawa z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta, z późn. zm. Ustawa z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka.

Ustawa z dnia 9 maja 1996 r. o wykonywaniu mandatu posła i senatora, z późn. zmianami. Zarządzenie Ministra Zdrowia z dnia 1 września 2005 r. w sprawie utworzenia Agencji Oceny Technologii Medycznych (Dz.Urz. MZ z 2005 r., Nr 13, poz. 56).

Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz.U. z 2008 r., Nr 164, poz. 1027 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 12 maja 2011 r. o refundacji leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych (Dz.U. z 2011 r., Nr 122, poz. 696 z późn. zm.).

European Medicines Agency (2014). Science Medicines Health, Incorporating patients' views during evaluation of benefit/risk by the EMA Scientific Committees, 23 October 2014.

The European Parliament and the Council of European Union Regulation (EC) No. 141/2000 of the European.

Źródła internetowe

Fundacja SMA, <https://www.fsma.pl/> (dostęp: 27.10.2020).

https://alivia.org.pl/?gclid=Cj0KCQjwufn8BRCwARIsAKzP695I7Wdfnq0iyHkEv6h8O-5n59AhkxxLovQOMKo92BPKwRtsKv_t1DucaAg0TEALw_wcB (dostęp: 27.10.2020).

<http://chorobyspichrzeniowe.pl/> (dostęp: 27.10.2020).

Stowarzyszenie Chorych na Mukopolisacharydozę (MPS) i choroby rzadkie, <https://chorobyrazadkie.pl/?s=6&p=ch2> (dostęp: 27.10.2020).

Stowarzyszenie Pacjentów z Hiperlipidemią Rodziną w Gdańsku, <https://hipercholesterolemia.pl/>.
<http://www.debra-kd.pl/> (dostęp: 27.10.2020).

Nelosława Wojciechowska   Problem kodeksów etyki w ochronie zdrowia widziany z perspektywy refleksyjnego praktyka zarządzania

ACHE Code of Ethics American College of Healthcare Executives. Pozyskano z: <https://www.ache.org/about-ache/our-story/our-commitments/ethics/ache-code-of-ethics> (dostęp: 12.07.2020).

Carnegie, A. (1985). Prezentacja Biblioteki Carnegie mieszkańcom Pittsburgha, 5 listopada 1895. Pozyskano z: <https://explorepahistory.com/> (dostęp: 2.08.2020).

Daniluk, P. (2014). Prawne aspekty czynności lekarskich w świetle orzecznictwa Sądu Najwyższego. Przegląd Urologiczny, maj.

Drucker, P.F. (1998). Praktyka Zarządzania. Warszawa: MT Biznes.

Dyda N., Odpowiedzialność cywilna za błędy medyczne na tle innych rodzajów odpowiedzialności. Kondrat i Partnerzy. Pozyskano z: <http://prawo-medyczne.info> (dostęp: 5.07.2020).

Elkington, J. (2019). 25 Years Ago I Coined the Phrase Triple Bottom Line. Here's Why It's Time to Rethink It. Harvard Business Review.

Fromm, E. (1992). The Art. Of Loving (O sztuce miłości). Wydawnictwo Sagittarius.

Gasparski, W. (2000). Kodeksy etyczne: ich projektowanie, wprowadzania i stosowanie (na wybranym przykładzie). Annales, 3.

Griffin, R.W. (2017). Management (Podstawy zarządzania organizacjami). Wydawnictwo Naukowe PWN.

Hess, D. (2001). Regulating Corporate Social Performance: A New Look at Social Accounting, Auditing, and Reporting. Business Ethics Quarterly. https://mfiles.pl/pl/index.php/Kodeks_etyki_zawodowej (dostęp: 10.08.2020).

ISO 26000:2010(en) Guidance on social responsibility. Pozyskano z: <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:26000:en> (dostęp: 12.07.2020).

Jasiński, K. (2008). Doświadczenie wartości przez człowieka w myśli Józefa Tischnera. IDEA – Studia nad strukturą i rozwojem pojęć filozoficznych, XX. Białystok.

Karkowska, A. (2004). Prawa Pacjenta. Warszawa: Dom Wydawniczy ABC.

Kisielnicki, J. (1995). Zarządzanie w Biznesie. W: Encyklopedia Biznesu. Warszawa: Fundacja Innowacja.

Kitson, A. i Campbell, R. (2008). The Ethical Organisation. Red Globe Press, edycja II. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. Pozyskano z: <http://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/polski> (dostęp: 10.08.2020).

Korzystanie z usług zewnętrznych przez szpitale publiczne, LBY.410.007.00.2015. Pozyskano z: <https://www.nik.gov.pl> (dostęp: 5.07.2020).

Kusak, L. (2006). Zarys antropologii Immanuela Kanta. Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej w Krakowie, 722.

Lenczowska-Soboń, K. (2007). Kodeks etyki lekarskiej – moc prawna i stosowanie w orzecznictwie sądów powszechnych. Pozyskano z: <https://prawo.pl> (dostęp: 5.07.2020).

Liszewska, A. (1998). Odpowiedzialność karna lekarza za błąd w sztuce lekarskiej. Kraków: Kantor Wydawniczy Zakamycze.

Markwart, A. i Szymańska, M. (2013). Dobro jednostki dobrem społeczeństwa czy dobro społeczeństwa dobrem jednostki? George Berkeley i Adam Smith o postrzeganiu i moralności. Etyka, 46, 21–34.

Nowicki, M.A., Prawa człowieka. Pozyskano z: <https://encyklopedia.pwn.pl/> (dostęp:19.06.2020).

Okoń, W. (2007). Nowy słownik pedagogiczny. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Żak.

Ostrowska, U. (2014). O wartościach ponadczasowych uniwersytetu w myśli Kazimierza Twardowskiego. Przegląd Pedagogiczny, 1.

Paluch-Gęgała, A., Klient czy pacjent? Kto odwiedza psychologa? Pozyskano z: <https://psychologikaprawnika.pl/> (dostęp: 5.07.2020).

Paęczka, M. (red.) (2013). Biuletyn Okręgowej Izby Pieleniarek i Położnych. Pozyskano z: <https://oipip.walbrzych.pl> (dostęp: 5.07.2020).

Pisz, Z. i Rojek-Nowosielska, M. (2013). Społeczna odpowiedzialność organizacji. W poszukiwaniu paradygmatów, metodologii i strategii. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego.

Polski Komitet Normalizacyjny (2012). ISO 26000 Guidance on social responsibility. Norma międzynarodowa dotycząca społecznej odpowiedzialności. Pozyskano z: <https://www.pkn.pl/informacje/2013/09/iso-26000> (dostęp: 2.08.2020).

Przybyła, H. (2005). Adam Smith a Forerunner of Business Ethics, Etyczny Wymiar Działalności Gospodarczej, 35.

Seligman, M. (2017). Authentic Happiness Using the New Positive Psychology to Realise your Potential for Lasting Fulfilment. Nicholas Brealey Publishing.

Sieńko, A. (2013). Błędy medyczne – odpowiedzialność lekarza i placówki medycznej. W: N. Dyda, Rodzaje błędów medycznych. Pozyskano z: <http://prawo-medyczne.info> (dostęp: 5.07.2020).

Skorupka, S., Auderska, H. i Łempicka, Z. (red.) (1968). Mały słownik języka polskiego. Warszawa: PWN.

Stowarzyszenie Forum Odpowiedzialnego Biznesu, Społeczna odpowiedzialność biznesu (CSR). Pozyskano z: <http://odpowiedzialnybiznes.pl/hasla-encyklopedii/spoleczna--odpowiedzialnosc-biznesu-csr/> (dostęp: 20.06.2020).

Tetsurō, W. (2019). The Significance of Ethics. As the Study of Man. Pozyskano z: <https://plato.stanford.edu> (dostęp: 10.08.2020).

Tischner, J. (2017). Krótki przewodnik po życiu. Kraków: Społeczny Instytut Wydawniczy Znak.

Tischner, J. (2011). Spór o istnienie człowieka. Kraków.

Twardowski, K. (2011). O dostojności Uniwersytetu – The majesty of the University – reprint wraz z notą biograficzną Małgorzaty Nowak. Poznań: UAM.

Warner, M. (red.) (2002). International Encyclopedia of Business & Management. Thomson Learning.

Żabski, Ł. (2013). Kodeks dobrych praktyk jako narzędzie doskonalenia nadzoru korporacyjnego. Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Pragmata tes Oikonomias, VII.

WHO (2014). A Declaration on the Promotion Rights of Patients in Europe, European Consultation on the Rights of Patients, Amsterdam, 28–30 March 1994. Pozyskano z: https://www.who.int/genomics/public/eu_declaration1994 (dostęp: 11.06.2020).

Żemigąła, M. (2013). Społeczna odpowiedzialność biznesu w świetle analiz bibliometrycznych i opinii pracowników na temat równowagi między życiem zawodowym a prywatnym. Warszawa: WNWi UW Warszawa

Marcin Murawski Rozwiązania zdalne w medycynie w dobie pandemii COVID-19 – perspektywa zarządzającego szpitalem wieloprofilowym

Badanie Urzędu Komunikacji Elektronicznej. Pobrano z: www.il-pib.pl/en/90-wydarzenia/biece-wydarzenia/1610-bardzo-duzy-wzrost-obciazenia-sieci-telekomunikacyjnych (dostęp: 9.05.2020).

Cichoradzki, P., Nauka zdalna w medycynie – odległość nie gra roli. www.studia.pl>naukazdalna-na-medycynie-odleglosc-nie-gra-rol (dostęp: 25.07.2020).

Czuderna, P., Gałązka-Sobotka, M., Górski, P. i Hryniewiecki, T. (2019). Strategiczne kierunki rozwoju systemu ochrony zdrowia w Polsce. Wyniki ogólnonarodowej debaty o kierunkach zmian w ochronie zdrowia. Dokument podsumowujący, sierpień 2019.

Ferra, B., Shukla, M. i Korga, C., The future of virtual health – Deloitte Insights 2020 – Executives see industrywide investments on the horizon. Pozyskano z: <https://www2.deloitte.com/us/en/insights/industry/health-care/future-of-virtual-health.html> (dostęp: 12.05.2020).

Global Views on Healthcare in 2018 – IPSOS. Pozyskano z: www.ipsos.pools (dostęp: 6.05.2020).

Joseph Wen, H. i Joseph, Tan (2003). The Evolving Face of TeleMedicine & E-Health: Opening Doors and Closing Gaps in E-Health Services Opportunities & Challenges. 36th Hawaii International Conference on System Sciences 2003.

Hall, L. (2001). Unlocking the Power of Your EMPI. Business and Health, 19(3), 25–34.

Hipsz, N. (2018). Opinie na temat funkcjonowania opieki zdrowotnej – Komunikat z badań, 89/2018, Centrum Badań Opinii Społecznej, lipiec 2018.

Internet 2019/2020. Raport Strategiczny. Pozyskano z: www.iab.org.pl>wp-content>uploads>2020/06 (dostęp: 6.09.2020).

Karkowski, T., Telemedycyna i eHealth w sektorze opieki zdrowotnej. ABC – Lex system www.borg.wolterskluwer.pl (dostęp: 11.07.2020).

Kujawska, J. (2017). Koncepcja pomiaru efektywności operacyjnej szpitala. Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, 472.

McCarthy, R. (2001). The Future is Already Here. Health Management Technology, 22(4).

Kurowska, A. (2021). Jaki odsetek teleporad w AOA, a jaki w POZ. Co z kontrolami NFZ. Pozyskano z: <https://cowzdrowiu.pl/aktualnosci/post/jaki-odsetek-teleporad-w-aos-a-jakiw-poz-co-z-kontrolami-nfz-2021-03-11-14:11> (dostęp: 21.05.2021).

Narodowy Fundusz Zdrowia (sierpień 2020). Raport z badania satysfakcji pacjentów korzystających z teleporad u lekarza podstawowej opieki zdrowotnej w okresie epidemii Covid-19.

Nazarko-Ludwiczak, E., Telemedycyna – przydatne narzędzie pracy i korzyść wizerunkowa. ABC. Lex system www.borg.wolterskluwer.pl (dostęp: 11.07.2020).

Oszukowski, P., Karowicz-Bilińska, A., Nowak-Markwitz, E., Opala, T., Sikora, J., Sodowski, K., Spaczyński, M. i Wielgoś, M. (2014). Stanowisko Ekspertów Polskiego Towarzystwa Ginekologicznego w zakresie zastosowania kardiologii w położnictwie – 2011–2015. Ginekologia Polska, 85, 713–716.

Polacy niechętni telemedycynie (2020). Pozyskano z: www.arc.com.pl/Polacy-niechetnitelemedycynie-blog-pol (dostęp: 1.10.2020).

Polski Internet w grudniu 2019. Pozyskano z: www.pbi.org.pl/badanie-gemius-pbi/polski-internet-w-grudniu-2019.

Piotrowicz, R., Balsam, P., Grabowski, M., Kempa, M., Kołtowski, Ł., Krześciński, P., Lewicka, E., Piotrowicz, E., Podolec, J. i Opolski, G. (2016). Telemedycyna – zmiany w procesie świadczenia usług kardiologicznych. Możliwości i realia. Nauka, 4.

PWC (2016). Pacjent w świecie cyfrowym – czyli jak technologie zmieniają rynek usług medycznych w krajach Europy Środkowo-Wschodniej. Pozyskano z: www.pwc.pl/pacjent-w-swiecie-cyfrowym-raport-pwc (dostęp: 17.08.2020).

Rytlewski, K., Kuśmierska-Urban, K., Samborski, R. i Huras, H. (2017). Pośrednia elektrokardiotokografia płodowa. Co wiemy na jej temat. Przegląd Lekarski, 74(12).

Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy o systemie informacji w ochronie zdrowia oraz niektórych innych ustaw. Ustawa, Uzasadnienie, Opinie – Druk sejmowy 3763/2015.

SW Research (2020). Zdalne wizyty lekarskie – Badanie – kwiecień 2020. Pozyskano z: <https://swresearch.pl/news> (dostęp: 19.07.2020).

Zvikhachevskaya, A., Markarian, G. i Mihaylova, L. (2009). Quality of Service consideration for the wireless telemedicine and e-health services. Conference Paper, May.

Akty prawne

Decyzja Parlamentu Europejskiego i Rady 585/2014/UE w dnia 15 maja 2014 w sprawie wdrożenia interoperacyjnej usługi eCa na terenie całej UE. Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej L164/6.

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/24/UE z dnia 9 marca 2011 w sprawie stosowania praw pacjentów w transgranicznej opiece zdrowotnej. Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej L 88/45 (4.4.2011).

Uchwała nr 89/20/P-VIII Prezydium Naczelnej Rady Lekarskiej z dnia 24 lipca 2020 roku.

Ustawa o działalności leczniczej, Dz.U. z 2020 r., poz. 295.

Ustawa o izbach aptekarskich, Dz.U. z 2019 r., poz. 1419.

Ustawa o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta z dnia 6 listopada 2008 roku, Dz.U. z 2020 r., poz. 849.

Ustawa o systemie informacji w ochronie zdrowia, Dz.U. z 2020 r., poz. 702.

Ustawa o zawodzie lekarza i lekarza dentystry, Dz.U. z 2020 r., poz. 295.

Ustawa o zawodzie pielęgniarki i położnej, Dz.U. z 2020 r., poz. 562.

Joanna Kacperczyk-Bartnik, Tomasz Ochowski Przyczynek do wykorzystania perspektywy narracyjnej w zarządzaniu ochroną zdrowia. Analiza opieki nad pacjentką podczas cięcia cesarskiego

Abd Hamid, N.Z. i Rasid, S.A. (2019). The relationship between collaborative competencies and interprofessional collaboration among professionals in maternal care. *International Journal of Social Science Research*, 1(2), 60–68.

Anderson, C.M. (1998). „Forty acres of cotton waiting to be picked”: Medical Students, Storytelling, and the Rhetoric of Healing. *Literature and Medicine*, 17(2), 280–297.

Berger, P.L. i Luckmann, T. (2010). *Spółeczne tworzenie rzeczywistości*, tłum. J. Niżnik, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Beck, C.T., LoGiudice, J. i Gable, R.K. (2015). A mixed-methods study of secondary traumatic stress in certified nurse-midwives: shaken belief in the birth process. *Journal of Midwifery & Women’s Health*, 60(1), 16–23.

Blickstein, I. (2000). Cesarean section for all twins? *Journal of Perinatal Medicine*, 28(3), 169–174.

Branch, W., Pels, R.J., Lawrence, R.S. i Arky, R. (1993). Becoming a doctor-critical-incident reports from third-year medical students. *The New England Journal of Medicine*, 29(15), 1130–1132.

Bruner, J. (1991). The Narrative Construction of Reality, *Critical Inquiry*, 18, 1–21.

Charon, R. (1986). To render the lives of patients. *Literature and Medicine*, 5(1), 58–74.

Charon, R. (1993). The narrative road to empathy. W: Spiro, H., Peschel, E., St. James, D. (red.), *Empathy and the Practice of Medicine: Beyond Polls and the Scalpel* (s. 147–159). New Haven, Conn: Yale University Press.

Charon, R. (2001). Narrative medicine: a model for empathy, reflection, profession, and trust. *JAMA*, 286(15), 1897–1902.

Czarniawska, B. (2015). Podejście narratologiczne w badaniach organizacji i zarządzania. W: M. Kostera (red.), *Metody badawcze w zarządzaniu humanistycznym* (s. 225–233). Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Sedno Spółka z o.o.

Czarniawska-Joerges, B. (1992). Exploring Complex Organizations: A Cultural Perspective, *Journal of Organizational Behavior*, 14(6), 609–610.

Dryll, E. i Cierpki, A. (2011). *Psychologia narracyjna. Tożsamość, dialogowość, pogranicza*. Warszawa: Wydawnictwo ENETEIA.

- Gannon, T.M. i Traub, G.W. (1999). *Pustynia i miasto*, tłum. P. Wilczek, Kraków: Wyd. WAM.
- Harden, J. (2000). Language, discourse and the chronotope: applying literary theory to the narratives in health care. *Journal of Advanced Nursing*, 31(3), 506–512.
- Heliker, D. (1999). Transformation of story to practice: an innovative approach to long-term care. *Issues in Mental Health Nursing*, 20(6), 513–525.
- Hillemanns, P., Hepp, H., Rebhan, H. i Knitza, R. (1996). Emergency cesarean section-organization and decision-delivery time. *Geburtshilfe und Frauenheilkunde*, 56(8), 423.
- Hillemanns, P., Strauss, A., Hasbargen, U., Schulze, A., Genzel-Boroviczeny, O., Weninger, E. i Hepp, H. (2005). Crash emergency cesarean section: decision-to-delivery interval under 30 min and its effect on Apgar and umbilical artery pH. *Archives of Gynecology and Obstetrics*, 273(3), 161–165.
- Hurwitz, B. (2000). Narrative and the practice of medicine. *The Lancet*, 356(9247), 2086–2089.
- Jones, A.H. (1997). Literature and medicine: narrative ethics. *The Lancet*, 349(9060), 1243–1246.
- Kerr, F. (2011). *Katolicycy teolodzy XX wieku. Od neoscholastyki do mistyki obłubieńczej*, tłum. A. Wojtasik. Kraków: Wyd. WAM.
- Kominiarek, M.A., VanVeldhuisen, P., Gregory, K., Fridman, M., Kim, H. i Hibbard, J.U. (2015). Intrapartum cesarean delivery in nulliparas: risk factors compared by two analytical approaches. *Journal of Perinatology*, 35(3), 167–172.
- Kostera, M. (1996). *Postmodernizm w zarządzaniu*. Warszawa: Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne.
- Kostera, M. (2005). *Antropologia organizacji. Metoda badań terenowych*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Kotarski, J. i Bobiński, M. (2014). Decision-to-delivery interval (DDI) for emergency cesarean sections in Polish healthcare system. *Ginekologia Polska*, 85(6).
- Koźmiński, A.K. (1996). Przedmowa. W: M. Kostera, *Postmodernizm w zarządzaniu* (s. 9–10). Warszawa: Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne.
- Laine, C. i Davidoff, F. (1996). Patient-centered medicine: a professional evolution. *JAMA*, 275(2), 152–156.
- Leinweber, J., Creedy, D.K., Rowe, H. i Gamble, J. (2017). Responses to birth trauma and prevalence of posttraumatic stress among Australian midwives. *Women and birth*, 30(1), 40–45.
- Loneragan, B.J.F. (1976). *Metoda w teologii*, tłum. A. Bronk, Warszawa: IW PAX.
- Maj, A. (2009). *Konstruktywizm społeczny jako ideologia społeczeństwa sieciowego*. Pozyskano z: <https://annamaj.wordpress.com/2009/03/31/konstruktywizm-spoeczny-jako-ideologiaspoczenstwa-sieciowego> (dostęp: 27.04.2020).
- Mandel, L.P., Lentz, G.M. i Goff, B.A. (2000). Teaching and evaluating surgical skills. *Obstetrics & Gynecology*, 95(5), 783–785.
- Mercier, F.J., Bouaziz, H. i Benhamou, D. (1996). Transition from intrathecal analgesia to epidural anesthesia for emergency cesarean section using a combined spinal epidural technique. *Anesthesia & Analgesia*, 83(2), 434.

- Nielsen, T.F., Hagberg, H. i Ljungblad, U. (1989). Placenta previa and antepartum hemorrhage after previous cesarean section. *Gynecologic and Obstetric Investigation*, 27(2), 88–90.
- Nisenblat, V., Barak, S., Griness, O.B., Degani, S., Ohel, G. i Gonen, R. (2006). Maternal complications associated with multiple cesarean deliveries. *Obstetrics & Gynecology*, 108(1), 21–26.
- Ochinowski, T. i Radowska, M. (2019). Organizacja jako opowieść. Wydział Zarządzania. Uniwersytet Warszawski, manuskrypt niepublikowany.
- Perlow, J.H. i Morgan, M.A. (1994). Massive maternal obesity and perioperative cesarean morbidity. *American Journal of Obstetrics and Gynecology*, 170(2), 560–565.
- Polkinghorne, J.C. (1998). Poza nauką. Kulturowy kontekst współczesnej nauki, tłum. D. Czyżewska, Warszawa: Wyd. Amber.
- Polkinghorne, J.C. (2008). Jeden świat. Wzajemnie relacje nauki i teologii, tłum. M. Chojnacki. Kraków: Wyd. WAM.
- Polkinghorne, J.C. i Jałochowski, K. (2019). Upadek w górę. O stworzeniu Wszechświata, gadających węzłach i cudach w nauce. W: K. Jałochowski (red.), *Heretycy, buntownicy, wizjonerzy. 22 podróże z największymi umysłami naszych czasów* (s. 333–348). Kraków: Copernicus Center Press.
- Roemer, V. i Heger-Römermann, G. (1993). Clinic structure and timely management of emergency cesarean section – reference values and recommendations. *Zeitschrift für Geburtshilfe und Perinatalogie*, 197(4), 153.
- Shapiro, J. (2012). Narrative medicine and narrative writing. *Family Medicine*, 44(5), 309–311.
- Sheen, K., Spiby, H. i Slade, P. (2015). Exposure to traumatic perinatal experiences and posttraumatic stress symptoms in midwives: prevalence and association with burnout. *International Journal of Nursing Studies*, 52(2), 57–587.
- Straś-Romanowska, M., Bartosz, B. i Żurko, M. (red.) (2010). *Badania narracyjne w psychologii*. Warszawa: Wydawnictwo ENETEIA.
- Szacki, J. (2004). *Historia myśli socjologicznej*. Wydanie nowe. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Taylor, Ch., Puczydłowski, M. i Saniewicka, M. (2019). Świat jest mową Boga. *Tygodnik Powszechny*, 17.12.2019. Pozyskano z: <https://www.tygodnikpowszechny.pl/swiat-jest--mowa-boga-161522> (dostęp: 27.04.2020).
- Thompson, T.L. (2009). The applicability of narrative ethics. *Journal of Applied Communication Research*, 37(2), 188–195.
- Tokarska, U. (2006). Narracyjne strategie wspomagania rozwoju osobowego, *Psychologia Rozwojowa*, 1, 55–68.
- Tokarska, U. (2014). Status podejścia narracyjnego we współczesnej psychologii, *Czasopismo Psychologiczne*, 20(1), 65–71.
- Tokarska, U., Dryll, E. i Cierpka, A. (2019). Letter to a grandchild as a narrative tool of older adults' biographical experience exploration, *Narrative Inquiry*, 29(1), 29–49.
- Trzebiński, J. (2002). *Narracja jako sposób rozumienia świata*. Gdańsk: GWP.

Waldenfels, H. (2014). Na imię mu Franciszek. Papież ubogich, tłum. K. Markiewicz, Poznań: Wydawnictwo św. Wojciecha.

Wang, Y., Wan, Q., Guo, J., Jin, X., Zhou, W., Feng, X. i Shang, S. (2018). The influence of effective communication, perceived respect and willingness to collaborate on nurses' perceptions of nurse-physician collaboration in China. *Applied Nursing Research*, 41, 73–79.

Walsh, D. (1972). *Sociology and the Social World*. W: P. Filmer, M. Phillipson, D. Silverman i D. Walsh, *New Direction in Social Theory*. London: Collier-Macmillan Watkins, V., Nagle, C., Kent, B. i Hutchinson, A.M. (2017). Labouring Together: collaborative alliances in maternity care in Victoria, Australia – protocol of a mixed-methods study. *BMJ Open*, 7(3), e014262.

Wielgoś, M., Bomba-Opoń, D., Bręborowicz, G.H., Czajkowski, K., Dębski, R., Leszczyńska--Go rzelak, B. i Zimmer, M. (2018). Rekomendacje Polskiego Towarzystwa Ginekologów i Położników dotyczące cięcia cesarskiego. *Ginekologia i Perinatologia Praktyczna*, 3(4), 159–174.

Zimniewicz, K. (2014). *Teoria i praktyka zarządzania. Analiza krytyczna*. Warszawa: PWE.

Zurzycka, P. i Radzik, T. (2015). Medycyna narracyjna – zarys problematyki. *Problemy Pielęgniarstwa*, 23(3), 428–432.

Izabela Rydlewska-Liszkowska Socio-Economic Approach to Health in the European Union Chemicals Regulation Policy

Breithaupt, H. (2006). The costs of REACH. REACH is largely welcomed, but the requirement to test existing chemicals for adverse effects is not good news for all. *The European Molecular Biology Organization Reports*, 7. European Molecular Biology Organization. <https://doi.org/10.1038/sj.embor.7400816>.

Chiu, W.A. (2017). Chemical risk assessment and translation to socio-economic assessments. *OECD Environment Working Papers*, 17. OECD. <https://doi.org/10.1787/a930054b-en>.

Dubourg, R. (2018). Economic assessments of the benefits of regulating mercury: A review. *OECD Environment Working Papers*, 132. OECD. <https://doi.org/10.1787/77045f1a-en>.

European Chemicals Agency. (2008). *Guidance on socio-economic analysis – Restrictions*.

European Chemicals Agency. (2011). *Guidance on the preparation of the socio-economic analysis as part of an application for authorisation*.

The European Parliament and the Council of the European Union. (2006). Regulation (EC) No 1907/2006 of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 concerning the Registration, Evaluation, Authorisation and Restriction of Chemicals (REACH), establishing a European Chemicals Agency, amending Directive 1999/45/EC and repealing Council Regulation (EEC) No 793/93 and Commission Regulation (EC) No 1488/94 as well as Council Directive 76/769/EEC and Commission Directives 91/155/EEC, 93/67/EEC, 93/105/EC and 2000/21/EC. OJ L 396, 30.12.2006.

Holland, M. (2018). Socio-economic assessment of phthalates. *OECD Environment Working Papers*, 133. <https://doi.org/10.1787/a38a0e34-en>.

Hunt, A. & Dale, N. (2018). Economic valuation in formaldehyde regulation. *OECD Environment Working Papers*, 134. OECD. <https://doi.org/10.1787/c0f8b8e5-en>.

Ingerowski, J.B., Kölsch, D., & Tschochohei, H. (2009). REACH and the role of stakeholders in its socio-economic analysis. *Journal of Business Chemistry*, 6.

Krześlak, A. & Palczewska-Tulińska, M. (2015). Ocena bezpieczeństwa chemicznego w rozporządzeniu REACH jako element identyfikacji i kontroli ryzyka stwarzanego przez substancje chemiczne. *Chemik*, 69.

Navrud, S. (2018). Assessing the economic valuation of the benefits of regulating chemicals: Lessons learned from five case studies. *OECD Environment Working Papers*, 136.
<https://doi.org/10.1787/9a061350-en>.

Vainio, M. (2019). Overview of analysing the costs and benefits of the applications of authorization and restriction under REACH. Retrieved June 20, 2019, from
https://echa.europa.eu/documents/10162/22816069/matti_vainio_day1_presentation_en.pdf/412b18e5-9678-4129-a5de-2339fa21253d.

Mirela Romanowska   Impact of Conventional and Wind Energy Production on Human Health

Analiza oddziaływania w zakresie pola i promieniowania elektromagnetycznego przedsięwzięcia polegającego na budowie farmy wiatrowej w Adamowie, gm. Gronowo Elbląskie. Retrieved December 29, 2018, from www.archiwalnybip.warmia.mazury.pl.

Bieńkowski, P. & Zubrzak, B. (2011). Źródła pola elektromagnetycznego w życiu codziennym człowieka. In XXI Sympozjum Środowiskowe PTZE: Zastosowania elektromagnetyzmu w nowoczesnych technikach i informatyce (pp. 39–43). XXI Sympozjum Środowiskowe PTZE: Zastosowania elektromagnetyzmu w nowoczesnych technikach i informatyce, Lubliniec, 5–8 June. Polskie Towarzystwo Zastosowań Elektromagnetyzmu. Retrieved December 29, 2018, from <http://szkodliwepromieniowanie.pl/typowe-wartosci-pem-dlawybranych-zrodel-promieniowania/>.

EEA. (2014). Air quality in Europe – 2014 report [EEA Report No 5/2014]. European Environment Agency. doi:10.2800/22775.

European Commission. (2003). External costs: Socio-environmental damages due to electricity and transport.

Juda-Rezler, K., & Toczko, B. (Eds.). (2016). Pyły drobne w atmosferze. Kompendium wiedzy o zanieczyszczeniu powietrza pyłem zawieszonym w Polsce. Inspekcja Ochrony Środowiska, Biblioteka Monitoringu Środowiska.

Radovic, U. (2009). Porównanie wpływu na zdrowie człowieka i środowisko naturalne różnych źródeł energii – wyniki badań w programie ExternE. II Szkoła Energetyki Jądrowej, Agencja Rynku Energii S.A.

Ralb, A. & Spadaro, J. (2000). Public health impact of air pollution and implications for the energy system. *Annual Review of Energy and the Environment*, 15(25), 601–27.

Radović, U. (n.d.). Porównanie wpływu na zdrowie człowieka i środowisko naturalne różnych źródeł energii – wyniki badań w programie Externe. Retrieved from:
http://www.if.pw.edu.pl/~pluta/pl/dyd/mtj/za12/CD_II_SZKOŁA/II.%20CYKL_PALIWOWY/1_U_Radovic_porownanie_wplywu.pdf.

Rove, R.G., Chestnut, L.G., Lang, C.M., Bernow, S.S., & White, D.E. (1995). The New York environmental externalities cost study: Summary of approach and results. IEA, OECD, workshop on the External Costs of Energy.

Siemiński, M. (2008). Środowiskowe zagrożenia zdrowia. Wydawnictwo Naukowe PWN.

Soliński, J. & Ostrowski, B. (2010). Energia wiatru, komputerowy system monitoringu. WHO. (2015). Economic cost of the health impact of air pollution in Europe.

WHO. (2016). Ambient air pollution database 2016.

WWF Report. (2014). Demaskowanie mitów: Obalenie mitów o energii odnawialnej.

www.externe.info/externe_2006/expolwp6.pdf (retrieved December 29, 2018)